

شاه الوند

علی جهانپور

سلسله جبال الوند که در غرب شهر باستانی همدان می باشد از کوهستانهای بنام ایران است و از آنجائیکه این قله از دیرباز سایه گستر قدیمی ترین شهر ایران بوده و هست ، دیرپائی و گذشت زمان سبب شده هر دره و مخره سنگ این کوهستان نام بخصوصی بنا بر روایات موجود بخود گرفته باشد .

در هر گوشه و کنار این سلسله جبال آثاریکه بازگوکننده دوران باستانی ایران باشد فراوان یافت میشود و در این مختصر فهرست گونه بذکر نامهای مکانی که معروف و مشهور میباشند بسنده شده است .

۱ - قله اصلی سلسله جبال الوند - ارتفاع از سطح دریا ۳۶۶۴ متر . [I]

رأس القله سنگیست يك پارچه از نوع سنگهای آتشفشانی که در روی آن بیش از ۲۰ نفر میتوانند براحتی نشسته و سایر قلهها را زیر پای خود به بینند و ارتفاع این سنگ در حدود ۵ الی ۶ متر میباشد و شعاع آن ۲ الی ۲۵ متر . زیر این قطعه سنگ بزرگ شکافست طبیعی و عمیق و در آن محفظه ایست که با چند قندیل و شمعیهای سوخته و نیم سوخته نذری محفظه را باامزاده کوچکی تبدیل نموده است و قسمتی از دیواره آن نیز آجرچینی است این محفظه که زیارتگاه فاتحین قله الوند است شاه الوند ، یا نوح بن نبی نام دارد .

کوهپایه نشینان الوند کوه بخصوص روستائیان اطراف همدان آنجا را زیارتگاهی معتبر دانسته و در تابستان بویژه مرداد ماه با گوسفندان ویژه قربانی شبانه روزی در آن ارتفاع بلند با شاه الوند خلوت کرده و برازونیاز می پردازند و عقیده بر این است در هنگام طوفان حضرت نوح که آب همه جا را فرا گرفت فرزند حضرت نوح بکشتی پدر نرفت و برای اینکه در آب عرق نشود بقله الوند شد و در همانجا در گذشت و این محفظه آرامگاه فرزند نوح میباشد و بهمین دلیل نوح بن نبی نام دارد و بزرگترین سوگند ایلات دره های الوند واژه (شاه الوند) میباشد و در طلب یاری واستمداد واژه «یا شاه الوند» بزبان میرانند .

۲ - حوض نبی

در فاصله ۱۵۰ الی ۲۰۰ متر بقله مانده از دل صخره سنگهای کوه آبی بغایت صاف

وخنک می‌جوشد و زوار شاه الوند و کسانی که بقصد فتح قله بدانجا می‌روند از صفای این چشمه
بمناسبت آمده و سیراب می‌شوند. آب این چشمه بحوضچه‌ای ریخته که در وسط محوطه‌ای هموار
قرار دارد این محوطه بدست زوار شاه الوند از زمانهای پیش ساخته شده است که در آن بیش
از ۲۰۰ نفر میتوانند براحتی استراحت نمایند.

عقیده بر این می‌باشد: آب این حوض شفا بخش بوده زیرا وجود او با امامزاده نوح بن
نبی رابطه مستقیم دارد و این معنا از نام حوض و چشمه که حوض نبی نام دارد مستفاد می‌باشد.
[II]

۳ - تخت نادر

تخت نادر نام صفحه تقریباً بزرگیست در پائین قله که راه اصلی قله از این منطقه
می‌گذرد و کلاً از چمن سبز پوشیده است و دارای چشمه‌های متعدد می‌باشد. و آدمی در این
صفحه سنگ بزرگ رأس قله را بوضوح می‌بیند که چون عتابی پرگشوده و منتظر برآه می‌نگرد.
می‌گویند هنگامی که نادرشاه افشار بقصد جنگ با عثمانیها بدان سو حرکت می‌کرده
در این منطقه وسیع اردو زده و زمانی دریای شاه الوند اطراق نموده و بهمین دلیل اینجا نام
تخت نادر بخود گرفته است. [III]

۴ - بهشت آب :

در دره جنوبی قله از شکاف صخره سنگ سیاه از نوع آتشفشانی آبی صاف بیرون
می‌جهد که در گوارائی و نشاط‌آوری در بین چشمه‌های الوند بی‌نظیر و در بین هزاران چشمه
این کوهستان مثال می‌باشد زائرین شاه الوند معتقدند آب این چشمه از بهشت سرچشمه گرفته
زیرا گواراترین و نشاط‌آورترین آبها را دارد و از طرفی از دل سنگ می‌جوشد که خود
معجزه‌ایست. [IV]

هر کس بنیت زیارت بقله آمده باشد واجب میدانند از آب این چشمه نوشیده و سرو
صورت بشوید و صلوات بفرستند در ضمن کلیه ظروف خالی را از چشمه پر کرده بعنوان سوقات
و تبرک برای دوستان و بستگان خود می‌برند.

۵ - گهواره مریم :

در محاذات بهشت آب سنگیست تقریباً منشوری شکل که وجود او در میان سنگهای
آتشفشانی محیط خود کاملاً غریب و استثنائی می‌باشد، و معلوم نیست این سنگ تراش خورده
بچه دلیل در سینه کوه قرار داده شده است. اطراف او را مقداری سنگ چین کرده‌اند که
مشناقان شاه الوند حتماً آنجا را زیارت کرده و می‌گذرند و عقیده بر این است این سنگ نظر کرده
و مقدس است. و چون شکل ظاهری او نمای گهواره دارد تصور میشود نام گهواره مریم بهمین
دلیل باشد.

۶ - یخچال حضرت صاحب‌الزمان :

قسمتی از سلسله جبال الوند که در جنوب شرقی شهر امتداد دارد همیشه پوشیده از برف
و یخچالهای طبیعی است در زمستانهایی که برف بسیار و بیشتر از سال پیش میبارد برف این
کوهستان در طول تابستان ذوب نشده تا زمستان دیگر باقی میماند و منبع اصلی آب سد شهناز

و سایر منطقه اطراف همدان از همین یخچال طبیعی میباشد و اهالی این نعمت را از برکت و بخشایش حضرت صاحب الزمان میدانند و آن هنگام که امکان تهیه یخ مصنوعی نبود یخ مصرفی اهالی همدان از همین یخچال طبیعی تهیه میشد .

۷ - امامزاده کوه :

در شمال قله سرفلك كشيده الوند دره بسیار عمیق و پرشیبی است که سختی راه هر کوه‌پیمائی را به ناراحتی و درماندگی میکشاند انتهای این شیبی تند و ناراحت‌کننده منتهی بدره وسیع و گسترده‌ایست که در بین دو رشته کوه محصور شده است و رودخانه پرآبی او را مشروب مینماید در طول این مسیر پنج دهکده با صفا وجود دارد که آخرین آنها بنام برفه‌جین (برفین) میباشد . در جوار این ده بالای تپه‌ای در دامنه کوه نیایش گاه بزرگ‌گیت که کف آن با قالیچه‌های کوچک تقریباً ۴۰×۳۰ سانتیمتر مفروش شده است این قالیچه‌ها از طرف زوار همدانی و روستائیان اطراف بعنوان نذر بدانجا اهداء شده است زیرا هر کس مرادی داشته باشد چنین قالیچه‌ای بامامزاده کوه نذر مینماید پس از دست‌یافتن بمراد خود باید بعهده خود وفا نماید و قالیچه‌ای اهدا کند .

نمای بیرونی این امامزاده از آجر بوده و دارای طاق‌نماهاییست ، ایوان و سردر این بنا گوئی با قسمت داخلی ساختمان از نظر سبک معماری اختلاف دارد و میتوان گفت : قسمت داخلی که دارای دو آرامگاه میباشد بعداً بسرداب و ایوان اضافه شده است . برخلاف قسمت جلوئی که پوشش مسطحی دارد سرپوش قبرها طاق تخم‌مرغی دارند و چهاردور قبرها بانرده‌های شبکی چوبی محصور شده‌است .

روستائیان و اهالی همدان باین نیایش گاه عقیده خاصی دارند و زیارت امامزاده کوه در سال یک بار از سنتهای دیرینه اهالی این منطقه است .

۸ - قِز قلعه‌سی = قلعه‌ی دختر :

در فاصله بین قله الوند و گردنه معروف توپس‌کان بهمدان در قله کوهی مخروبه قلعه‌ای است بنام قز قلعه‌سی که واژه‌ایست ترکی بمعنی قلعه دختر این قلعه دارای دیوارهای سنگی قشوری بوده که کاملاً ریخته و مخروبه شده است ولی پی و بن دیواره‌ها موجود است و آجرهای سالم ساختمان که ضلع آنان در حدود ۴۰ سانتیمتر میباشد بازگوکننده عظمت این قلعه در دوران آبادانی آن میباشد .

برخی سردرها و پله‌های سنگی تراش خورده و بزرگ گویای رونق قلعه در دوران ایران باستان هست و چنین بنظر میرسد قلعه‌ای نظامی و مخصوص پاسداری از شهر بوده و قرائن این نظر را تا اندازه‌ئی باثبات میرساند .

۱ - موقعیت بنا از نظر انتخاب محل میباشد زیرا کسیکه آنجا بایستد کاملاً گردنه معروف توپس‌کان بهمدان و راه کرمانشاه و خطه غرب بهمدان نیز میتواند باشد زیر نظر است .

۲ - تمام شهر همدان با وسعت بزرگ اطراف خود از سوی دیگر زیر نظر بیننده‌است .

۳ - وجود بنا و طرز ساختمان آن نیز این مطلب را بثبوت میرساند از جمله وجود تنبورکی که در سنگ کنده شده بعمق تقریباً ۲۰ سانتیمتر میتواند دلیل دادن آگهی و مخابره با دود و آتش باشد و دیدبان بمحض مشاهده خطر که از گردنه تنها راه این کوهستان ظاهر میشود موضوع را بشهر یعنی دیدبانان شهر اطلاع بدهد .

در انتهای دره عباس آباد منطقه باصفائی است که منتهی بکوهستان و چند آبشار میشود و جاده همدان توپسکان از این جاده میگذرد .

در کنار جاده روی سنگ بزرگی دو کتیبه در جوار هم بخط میخی وجود دارد که هر دو از دوران هخامنشیان یکی بنام داریوش کبیر و دیگری بنام خشایارشا میباشد . و طبق گفته کتاب حکمتانه متن هر دو کتیبه یکی است تنها اسامی داریوش شاه، خشایارشا مشخص کننده لوحه ویژه هر پادشاه هست . خطوط هر یک از کتیبهها در سه ستون مانند روزنامه نوشته شده که بزبانهای پارسی قدیم ، بابلی ، عیلامی میباشد .

این لوحهها بنام کتیبههای گنجنامه معروف است و نام این دره علت وجود لوایح مذکور دره گنجنامه نامیده میشود - عدهائی نیز عقیده دارند نام اصلی دره و لوحهها «جنگ نامه است» ! [V]

باید یاد آور شد لوح سمت چپ که نیز بالاتر از لوح دیگر است مربوط به داریوش شاه و کتیبه دیگری بنام فرزندش خشایارشا میباشد .

ترجمه فارسی لوایح از طرف اداره فرهنگ و هنر در محل کتیبهها نوشته شده که ترجمه مربوط به لوح خشایارشا چنین است .

خدای بزرگ اهورامزدا ، که بزرگترین خدایان (است) که این زمین را آفرید ، که آن آسمان را آفرید ، که مردم را خلق فرمود ، که ب مردم شادی داد ، که خشایارشا را پادشاه نمود ، یگانه شاه از میان شاهان بسیار ، ویگانه فرمانروا از میان فرمانروایان بسیار ، من (هستم) خشایارشا ، شاه بزرگ ، شاهشاهان ، شاه کشورهاییکه ملتهای بسیار دارد ، شاه این سرزمین بزرگ دوردست پهناور ، پسر داریوش شاه هخامنشی .

مطالعات فرهنگی
موسسه انسانی